PRIELINKSNINIAI VIETOVARDŽIAI

Z. RABAČIAUSKAITĖ

Vienas savičiausių lietuvių vardyno darybos tipų yra vadinamieji prielinksniniai vietovardžiai. Tai sudėtiniai vietų vardai, kurių pirmasis komponentas yra prielinksnis, o antrasis – tikrinis ar bendrinis daiktavardis arba sudaiktavardėjęs būdvardis, pvz.: *Pàs ãkmenį* pv. Antz, *Põ Misiū́nais* pv. Švnč, *Priẽ Mykoliū́no* gn. Tj, *Añt Kemsìnių* mš. Vrn.

Lietuvių toponimikoje tokie vietovardžiai iki šiol nebuvo nagrinėti. Gal būt, dėl to ir daugelis toponiminės medžiagos užrašinėtojų nelaikė jų vietovardžiais. Dėl šios priežasties toli gražu ne visi kalboje egzistuojantys prielinksniniai vietovardžiai ir yra užrašyti.

Šiame straipsnyje, remiantis LTSR MA Lietuvių kalbos ir literatūros instituto toponimikos fondų duomenimis, galima sakyti, pirmą kartą mėginama plačiau apžvelgti lietuvių prielinksninius vietovardžius ir juos suklasifikuoti.

Straipsnyje nagrinėjami prielinksniniai junginiai yra pastovūs. Jie vartojami kaip tam tikri nusistovėję vietų vardai. Antrasis prielinksninio vietovardžio komponentas eina tik su tam tikru prielinksniu. Pavyzdžiui, minėtasis miškas *Añt Kemsìnių* niekada nevadinamas *Ùž Kemsìnių*, *Priẽ Kemsìnių*, *Pàs Kemsinės* ir pan. Tik labai retais atvejais antrasis komponentas gali būti vartojamas su keliais prielinksniais, pvz., ta pati Plãtelių ežero vieta yra vadinama ir *Põ beržaliù*, ir *Priẽ beržãlio*.

Dauguma prielinksninių vietovardžių gretiminių neprielinksninių formų neturi (išskyrus tam tikrus atvejus, apie kuriuos bus kalbama straipsnio pabaigoje).

Vienos prielinksninės konstrukcijos yra labiau, kitos – mažiau toponimizuotos (t. y., virtusios pastoviais vietų vardais). Išvesti griežtą ribą tarp pirmųjų ir antrųjų yra sunku. Vis dėlto galima nustatyti, kad toponimizuoti labiau linkstama tuos prielinksninius vietovardžius, kurių antrasis komponentas yra vietos vardas arba asmenvardis, ir mažiau – tuos, kurių antrasis komponentas yra bendrinis žodis.

Prielinksniniai vietovardžiai pagal pirmąjį komponentą straipsnyje atskirai neklasifikuojami, nes darybos požiūriu visų jų pirmasis komponentas yra vienodas – prielinksnis. Į prielinksninį komponentą atsižvelgiama tik alfabeto tvarka išvardijant konkrečius šių vietovardžių pavyzdžius. Toks pavyzdžių pateikimas patogus tuo, kad jis nesunkiai leidžia nustatyti bendrą kiekvieno prielinksnio darinių skaičių bei geografiją.

Prielinksniniai vietovardžiai klasifikuojami pagal antrąjį komponentą. Šitokia klasifikacija padeda suvokti svarbiausius šios rūšies vietovardžių tipologinius bei semantinius bruožus.

Prielinksninių vietovardžių antrasis komponentas gali būti arba bendrinis daiktavardis (apeliatyvas), arba vietovardis (toponimas), arba asmenvardis (antroponimas). Dėl to prielinksniniai vietovardžiai skirtini į apeliatyvinius, toponiminius ir antroponiminius. Šių trijų pagrindinių grupių vietovardžių struktūra nėra vienoda, kai kurios jų dar gali būti suskirstytos į smulkesnius pogrupius. Visų prielinksninių vietovardžių struktūrinė schema, sudaryta pagal antrąjį jų komponentą, yra tokia:

I. Apeliatyviniai:
   1. Prielinksnis + paprastasis apeliatyvas;
   2. Prielinksnis + sudėtinis apeliatyvas.

II. Toponiminiai:
   1. Prielinksnis + paprastasis vietovardis:
      a) prielinksnis + mikrotoponimas,
      b) prielinksnis + gyvenamosios vietos vardas,
      c) prielinksnis + upės arba ežero vardas;
   2. Prielinksnis + sudurtinis vietovardis;
   3. Prielinksnis + sudėtinis vietovardis:
      a) prielinksnis + vardininkinis (nominatyvinis) vietovardis,
      b) prielinksnis + kilmininkinis (genetyvinis) vietovardis, kurio pirmasis komponentas – daiktavardis.
      c) prielinksnis + kilmininkinis vietovardis, kurio pirmasis komponentas – asmenvardis, gyvenamosios vietos vardas arba upės ar ežero vardas.

III. Antroponiminiai.

IV. Antroponiminis, apeliatyvinis arba toponiminis vietovardis + nomenklatūrinis terminas.

I. 1. Apeliatyvinių vietovardžių pirmajai grupei (prielinksnis+paprastasis daiktavardis) priskirtini šie vietovardžiai:

Añt balēlės 1. Vrn, *Ant bradū̃* 1., pv. Drsk, *Añt daržēlio* 1. Mrc, *Añt dernū̃* bl. Mrc (*dernà* sl. „velėna"), *Añt duobēlės* ež. dalis Drsk, *Añt duobiū̃* mš. dalis Drsk, *Añt desentìnos* 1. Vrn (*desentinà* sl. „dešimtinė, žemės sklypas"), *Añt ežerū̃* pl. Šlu, *Añt kadagýno* sm. Šv, *Añt kalnãlio* || *Antkalnãlis* 1. Klp, *Añt kalnēlio* 1. Mrc, *Añt kalnýčio* 1. Vlk, *Añt kálno* 1. Dkšt, Mrk, Prk, mš. Vrn, *Añt kalvõs* 1. Grg, *Añt kamšõs* pv. Dkšt, *Añt klýno* 1. Mrk, *Añt kreñto* 1. Vrn (*kreñtas* sl. „krantas"), *Añt kryžēlio* 1. Rod, *Añt krokšlės* mš., 1. Vrn (*krokšlė* „krioklỹs") *Añt laukēlio*, a., bl. Mrc, *Añt laũko* 1. Drsk, *Añt mėžimėlio* 1. Mrc, Mrk, *Añt pēklos* || *Peklà* pv. Rud, *Añt pievēlių* 1. Vrn, *Añt prũdo* 1. Tj, *Añt rėvõs* pv. Drsk, *Añt salēlių* 1., mš., rst. Vrn, *Añt šìlo*, k. dalis Pgg, *Añt tãko* ež. dalis Plt, *Añt upēlio* 1. Švnč, *Añt ùpės* 1. Tj, kl. Rud, *Añt užúoganų* 1. Mrk, *Añt velkēlių* 1. Drsk, *Añt vertìmo* pv. Mrc (*vertìmas* „kur daug šaltinių iš žemės verčiasi"), *Añt výgano* pv. Mrc (*výganas* sl. „išgana"), *Añt žydáukos* || *Žydáuka* pv. Rud, *Añt žvỹro* 1. Mrk;

Į brastàs 1. Tvr;

Pagal kártis gn. Sk, *Pagal miškēlį* 1. Glv;

Pař ãkmenis akm., kel. Slk, *Pař ãkmenį* 1. Ktk, *Pař alksnį* 1. Ktk, *Pař brastẽlei* (?) pv. Ut, *Pař eglẽlę* bl. Dgč, *Pař eglès* pv. Lkm, *Pař ežerẽlį* 1. Lkm, *Pař iẽvą* kr. Lel, *Pař kaĩštį* 1. Ktk, *Pař kelẽlį* 1. Mrk, *Pař liepteliùs* bl. Lel, *Pař lìnamarkas* pv. Dkšt, *Pař magazìną* 1. Km (*magazìnas* sl. „sandėlys; parduotuvė"), *Pař mélnyčią* 1., pv. Ktk, kr. Lel, *Pař molynẽlę* 1. Mrk, *Pař ravẽlį* 1. Šr, *Pař sodžiaukėlės* pv. Km (*sõdžiauka* sl. „kūdra") *Pař šãką* 1. Drsk, *Pař triũbą* pv. Ign (*triũba* sl. „melioracijos vamzdis"), *Pař tvõrą* 1. Šr, *Pař versmẽlę* pv. Slk, *Pař versmelès* 1., pv. Rk, 1. Lel, *Pař žvyrẽlį* 1. Mrk, *Pař žvyrýną* 1. Mrk;

Pàs ãkį pv. Vrn, *Pàs ãkmenį* pv. Antz, 1. Drsk, *Pàs ąžuolą* 1. Mrc (2)[1], Vrn, pv. Vrn, *Pàs ąžuolẽlį* mš. Mrc, *Pàs bãlą* pv. Mrk, 1. Mrc, *Pàs balẽlę* mš. Drsk, 1. Rud, *Pàs barakùs* 1., gn. Mrc, *Pàs béržą* 1. Mrc, *Pàs beržynáitį* 1. Drsk, *Pàs beržýną* 1. Vlk, *Pàs bõgną* 1. Mrc (2) (*bõgnas* sl. „pelkė, raistas"), *Pàs bõnką* 1. Mrc (2), Drsk, mš. Mrc (*bonkà* „tvarkingai sudėta akmenų krūva plytų arba kalkių degimui"), *Pàs brastàs* || *Brãstos* 1., pv. Mrc, *Pàs daržinę* 1. Rud, *Pàs daržinẽlę* 1., pv. Mrc, *Pàs debesỹlą* 1. Vrn, *Pàs desentìną* 1 Mrc, *Pàs drẽvę* 1. Mrc (2), *Pàs drevẽlę* mš. Mrc, *Pàs duobẽlę* 1. Mrk, *Pàs duobès* 1. Mrc, Vrn, *Pàs ẽglę* 1. Mrc, *Pàs epušýną* || *Epušýnas* 1. Mrc, *Pàs ẽžerą* 1. Vrn, *Pàs ežeraičiùs* rst. Mrc, *Pàs ežerẽlį* mš. Drsk, *Pàs gluosnẽlį* 1. Vrn, *Pàs grãbę* 1. Mrc (2) (*grãbė* germ. „griovys"), *Pàs grabẽlę* 1. Drsk, *Pàs grẽblių* 1. Mrc (*grẽblius* sl. „žvyro ir akmenų sampyla"), *Pàs grūšáitę* 1. Vrn, *Pàs grūšẽlę* mš. Mrc, *Pàs yrỹklą* pv. Vrn (*yryklà* „vieta, kur galima irstytis"), *Pàs kamšą* pv. Drsk, *Pàs kamšą* || *Kamšà* 1., pv. Vrn, *Pàs kapùs* 1. Vrn, *Pàs kojẽle* ež. dalis Vrn, *Pàs kriaučiùs* l. Mrc (*kriaũčius* sl. „siuvėjas"), *Pàs kryžẽlį* l. Drsk, mš. Mrc, sm. Vrn, *Pàs krỹžių* l. Drsk, *Pàs kuznẽlę* l. Vrn (*kùznė* sl. „kalvė"), *Pàs malũną* l. Drsk, *Pàs mélnyčią* l. Vrn, *Pàs mìšką* l. Mrc, *Pàs óbelį* pv. Mrc, *Pàs pirkiàs* l. Vrn, *Pàs pirtį* 1. Mrc, *Pàs plíeniką* mš. Mrc (*plíenikas* sl. „belaisvis"), *Pàs pušẽlę* l. Mrc, *Pàs raĩstą* l. Mrc, *Pàs raistẽlį* mš. Mrc, *Pàs ravẽlį* l. Rud, *Pàs salẽlę* ež. dalis Mrc, *Pàs salelès* l. Mrc, *Pàs skýnimą* pv. Mrc, *Pàs sklẽpą* mš. Mrc (*sklẽpas* sl. „rūsys"), *Pàs skrỹnią* mš. Mrc, *Pàs skujýną* l. Mrc *Pàs smaliárnią* pv. Rud (*smaliárnia* sl. „dervos varykla"), *Pàs strãžnyčią* mš. Mrc (*strãžnyčia* sl. „sargybos būdelė"), *Pàs stulpą* l. Mrc, *Pàs stulpẽlį* l. Mrc, mš. Drsk, *Pàs šaltinẽlį* l. Vrn, *Pàs šaltìnį* pv. Mrk, 1. Drsk, Mrc, ež. dalis Mrc, *Pàs šermukšnaičiùs* l. Mrc, *Pàs šulnẽlį* || *Šulnẽlis* pv. Mrc, *Pàs šulnẽlį* l. Mrc, Vlk, *Pàs šùlnį* pv. Mrc, *Pàs takẽlį* l. Mrc, *Pàs tiltẽlį* l. Rud, l., pv. Vrn, *Pàs trũbą* pv., rst. Vrn, *Pàs trũbàs* 1. Mrc, *Pàs upẽlę* l. Drsk, *Pàs ùpę* l., pv. Vrn, l. Mrk, *Pàs várną* ež. dalis Mrc (*gal Pàs Várną* — *Várnas* pav.?), *Pàs varteliùs* l. Vp, *Pàs velkẽlę* l. Drsk, *Pàs viẽšakelį* mš. Mrk;

Põ ajerýnu pv. Šv, *Põ ãkmeniu* pv. Krn, *Põ alksnẽliais* bl. Krt, *Põ alksniù* l. Mrc, *Põ ąžuolaĩs* sk. Šr, gn. Rod, 1. Lel, Vp, pv. Krn, *Põ ąžuolėliù* pv., mš. Drsk, *Põ ąžuolu* l., pv. Mlt, l. Mrk, l., bl., pv. Dkšt, rst. Skm, *Põ balẽlėm* ež. dalis Vrn, *Põ beržaĩs* l. Dkšt, Rud, ež. dalis Ign, *Põ beržaliù* || *Beržãlis* ež. dalis Plt, *Põ beržẽliais* pv. Ukm, *Põ berželiù* l. Mrc, *Põ béržu* sk., l. Lel, l. Mrc, Rud, *Põ būdà* pv., gn. Rud, *Põ bùkais* l., mš. Drsk, *Põ cegelnià* l. Drsk (*cegelnià* sl. „plytinė"), *Põ daržù* įl. Plt, *Põ dirvẽlėm* ež. dalis Mrc, *Põ drevè* l. Drsk, Vrn, *Põ drevelè* bl. Mrc, l. Mrc, Vrn, *Põ drevẽlėm* l. Mrk, *Põ eglè* bl. Dkšt, *Põ eglalè* ež. dalis Plt, *Põ eglelè* l. Tj, *Põ ẽglėm* pv. Švnč, uog. Drsk, *Põ eglutè* pv. Lkm, *Põ ẽpušėm* l. Mrk, *Põ epušýnu* l.

---

[1] Skaičius prie vietovės santrumpos rodo, kad tokį patį vardą turi keli (šiuo atveju du) toje pačioje apylinkėje, bet skirtinguose kaimuose esą objektai.

Vrn, *Põ girdyklà* įl. Plt, *Põ grabelè* l. Drsk, *Põ griovà* gn. Drsk, *Põ grūšelè* l., pv. Drsk, *Põ grūšià* l. Drsk, Mrc (2), *Põ guobà* l. Vrn, *Põ guobõm* l., kl. Mrk, *Põ kadagýnu* pv. Šv, *Põ kálnu* l. Drsk, Vrn, *Põ kampiniñkais* l. Drsk, *Põ kapaĩs* l. Mrk, Šr, *Põ kãpčiais* l. Dkšt, *Põ kapčiukù* l., pv. Ssk, *Põ karčmẽlėm* l. Dkšt, *Põ kiemaĩs* l. Drsk, *Põ klẽštaru* || *Pakleštarẽ* l., pv. Drsk (*klẽštaras* sl. „vienuolynas"), *Po klevù* pv. Dkšt, *Põ kraštù* pv. Drsk, *Põ kreisà* l. Mrk (*kreisà* nlt. „laukų riba, ežia"), *Põ krỹžium* l. Aln, Mlt, Rud, pv. JnšM, *Põ kūdrẽlėm* || *Kūdrẽlės* pv. Rod, *Põ kùnigu* ež. dalis Plt, *Põ kvajõm* l. Drsk (*kvajà* sl. „pušis"), *Põ líepa* l. Dkšt, *Põ liepelè* l. Mrc, *Põ majorù* l. Įv („ten majoras žuvęs"), *Põ maskõliu* l. Mrc, *Põ mašinà* kr., sk. Lel, *Põ miškù* ež. dalis Ign, *Põ molè* sk. Vrn (molẽ „molynė"), *Põ nadzielù* l. Drsk (*nadziẽlas* sl. „žemės sklypas"), *Põ obeláite* l. Drsk, Švnč, *Põ óbele* l. Lel, Plt, Pnt, Slk, pv. Krn, *Põ óbelia* l. Vrn (2), *Põ pařkasu* ež. dalis Plt, *Põ pervãzais* l. Drsk. (*pervãzas* sl. „keltas"), *Põ pirčià* šlt. Vrn, *Põ pòpu* l. Drsk, *Põ pridotkẽliais* l. Sv (*pridõtkas* sl. „papildomas žemės rėžis"), *Põ pušelè* kl. Mlt, *Põ pušià* kl. Aps, *Põ pušimì* kl. Slk, *Põ raisteliù* l. Drsk, *Põ ratù* l. Eiš, *Põ raveliù* ež. kraštas Ign, *Põ sąsmauka* ež. dalis Plt, *Põ skiřpstais* l. Jon, *Põ skrynià* ež. dalis Mrc, *Põ skróblu* pv. Btr, *Põ sõdu* sk. Drsk, *Põ stulpeliù* l. Drsk, *Põ stulpù* ež. dalis Lkm, *Põ šaltìniais* pv. Ukm, *Põ šlaitù* l. Vrn, *Põ šulneliù* pv. Ssk, *Põ takù* ež. dalis Vrn, *Põ tìltu* pv. Eiš, *Põ tvorõm* ež. dalis Ign, *Põ uoseliù* l. Drsk, *Põ upelè* pv. Dkšt, *Põ upeliù* l. Lkm, *Põ verbõm* pv. Mrk (*verbà* sl. „gluosnis"), *Põ vìnkšna* || *Pavinkšnỹs* l. Žž;

Põ būdõs l., ež. dalis Plt, *Põ kelãlio* ež. dalis, kr., pl. Plt, *Põ líepos* ež. dalis Plt, *Põ mélnyčios* l., pv. Šv, *Põ pagriuvìmo* pv. Šv, *Põ pušãlės* ež. dalis Plt, *Põ stulpo* ež. dalis Plt, *Põ šaltìnio* l., pv. Lk, *Põ vyšnãlių* ež. dalis Plt;

Priẽ beržãlio || *Beržãlis* ež. dalis Plt, *Priẽ beržẽlio* gn. Tj, *Priẽ epušẽlės* gn. Tj, *Priẽ kapinýno* l. Mrk, *Priẽ kẽlio* pv. Pbs, *Priẽ klojìmo* l. Ktk, *Priẽ ledaũnios* ež. kraštas An, *Priẽ líepų* ež. dalis Plt, *Priẽ magazìno* l. An, *Priẽ pušìkės* kp. Šln, *Priẽ salẽlės* ež. dalis Plt (2), *Priẽ stulpẽlio* pv. Švnč, *Priẽ šulnẽlio* pv. Žmt, *Priẽ ūlytẽlės* l. Tj, *Priẽ vařtų* pv. Grg;

Priẽ aviliám l. Tvr, *Priẽ kařklui* pv. Mlt, *Priẽ malũnui* gn. Dkšt, *Priẽ óbeliai* pv. Blnk, *Priẽ šilẽliui* l. Žmt, *Priẽ trūbẽlei* pv. Dgč, *Priẽ žvyriùkui* pv. Ign;

Prõ kryžiùką kel. Vn;

Tiẽs molè l. Mrk, *Tiẽs raveliù* l. Mrk;

Až eglýno l. Švnč, *Až kapų* l., pv. Dkšt, *Až kamãros* l. Ktk, *Až kìškių* l. Mlt (gal *Až Kìškių* – *Kìškis* pav.?), *Až kluonų* pv. Ad, *Až krūmẽlio* l. Ktk, *Až liẽpto* l. Ktk, *Až tìlto* pv. JnšM, *Až upẽlių* pv. Švnč, *Až ùpės* l. Lkm;

Ažù gãniavų l. Dv, *Ažù kvainykẽlio* l. Dv (2), *Ažù kvainỹkų* l. Dv, *Ažù smėlių* pv. Dkšt, *Ažù sõdo* l. Mlt, *Ažù varỹklos* l. Dv *Ažù vópnyčios* l. Mlt (*vópnyčia* sl. „kalkių degykla");

Ùž balẽlės l. Mrk, *Ùž bãlos* l., 2 mš.[2] Vrn, l. Drsk, Mrk, *Ùž beržýno* l. Drsk. *Ùž bradẽlio* l. Mrc (*brãdas* sl. „didelis purvas, šlapumas, klampumas; brasta"), *Ùž brãdo* gn., mš. Drsk, *Ùž bradų* l., mš. Mrc, *Ùž bradų* || *Bradaĩ* l. Rud, *Ùž dẽgsnių* l. Rud, *Ùž epušýno* l. Mrc, *Ùž ẽžero* l., mš. Rud, ež. dalis Vrn, l. Rud (2), Vrn, mš. Rud, pv. Drsk, *Ùž girẽlės* l. Mrc, *Ùž gìrios* l. Drsk, Mrc, *Ùž grãbių* l. Drsk, *Ùž kálno* uog.

---

[2] Skaičius prie vietovardžio nomenklatūrinio termino santrumpos rodo, kad toje apylinkėje yra keli (šiuo atveju du) vienodai vadinami objektai.

Drsk, l. Drsk, Mrk, *Ùž kalnũ* l. Vrn, *Ùž kapinýno* l. Mrk, rst. Drsk, *Ùž kapũ* mš. An, *Ùž klúono* l. Drsk, Mrc, *Ùž laužýno* mš. Mrc, *Ùž lìnijos* l. Mrc, *Ùž mìško* l. Drsk, Mrk, *Ùž paustánkos* l. Mrc (paustánka sl. „geležinkelio pusstotė"), *Ùž pélkių* mš. Pp, *Ùž pirtiẽs* pv. Tj, *Ùž prũdo* l. Tj, *Ùž raĩsto* l. Mrc, l., pv. Drsk, *Ùž ravẽlio* gn. Įv, *Ùž salẽlių* pv. Mrk, *Ùž šaltìnio* pv. Drsk, *Ùž tìlto* kl., 2 l., šlt. Mrc, l. Vrn, *Ùž tiltẽlio* l. Mrk, *Ùž ùpės* l. Drsk, Vrn, gn. Mrk, *Ùž viẽšakelio* l. Mrc;

Užù kálno bl. Lel, *Užù kapũ* l., rst. Lel.

2. Apeliatyvinių vietovardžių antrajai grupei (prielinksnis + sudėtinis apeliatyvas) skirtini šie vietovardžiai:

Paĩ áukštąjį kélmą pv. Lkm, *Paĩ degùtinę duõbę* mš. dalis Lkm, *Paĩ dù berželiù* l. Slk, *Paĩ lazdũ krũmą* l. Ktk;

Pàs dvì drevelès l. Mrc, *Pàs kumẽlės gálvą* m. Mrc, *Pàs tánkų raĩstą* mš. Mrc, *Pàs žãlią drevẽlę* l. Mrc;

Põ bùsilo lizdù pv. Drsk, Mlt, l. Drsk, Rod, *Põ ẽglės kélmu* pv. Rk, *Põ júoda žemė* up. pakrantė Žmt, *Põ júodalksnio kélmu* l., pv. Pnt, *Põ senà mélnyčia* l. Žmt.

Tokių (prielinksnis + sudėtinis antrasis komponentas) vietovardžių yra ir daugiau, tačiau kartais kyla abejonių, ar jie skirtini prie apeliatyvinių, ar prie toponiminių vietovardžių. Mat, jų antrasis komponentas gali būti neužfiksuotas arba jau išnykęs sudėtinis vietovardis. Dėl to juos būtų galima skirti prie toponiminių prielinksninių vietovardžių. Tokie vietovardžiai yra:

Añt Gilaũs kaĩmpo ež. dalis Drsk, *Añt Ìlgosios kálno* l. Vrn, *Añt Majõko kálno* l., mš. Vrn;

Pàs Añtrą bãlą l. Mrc, *Pàs Gẽnio ẽžią* l. Mrc, *Pàs Karãliaus krỹžių* mš. Mrc, *Pàs Karalienės ẽžią* l. Mrc, *Pàs Kìškio pievẽlę*[3] a. Mrc, *Pàs Kuĩmpąjį béržą* mš. Tv, *Pàs Pìrmą bãlą* l. Mrc;

Põ Didžiõsios salãlės ež. dalis Plt;

Põ Áukštu kálnu pv. Vrn, *Põ Aukštúoju kálnu* bl. Km, *Põ Baltúoju ãkmeniu* l. Dkšt, *Põ Béržo lankã* pv. Žsl, *Põ Didžiúoju ãkmeniu* l., pv. Dkšt, rst. Glv, *Põ Didžiúoju kálnu* l. Jž, *Põ Grūšẽlės rageliù* ež. kraštas Drsk, *Põ Juodúoju kélmu* pv. Glv, *Põ Raudonúoju krỹžium* l. Glv, *Põ Sidabrinė lankalė* įl. Plt;

Priẽ Dìdžiojo béržo pv. Kvr, *Priẽ Raudónojo krỹžiaus* l. An;

Priẽ Dìdžiajam ãkmeniui l. Žmt;

Prõ Raudónąjį krỹžių kel. Vn;

Ùž Áukšto rãgo ež. dalis Mrc, *Ùž Didžiõs bãlos* l. Mrc.

II. 1. Toponiminių vietovardžių pirmosios grupės (prielinksnis + paprastasis vietovardis) darinių antrasis komponentas gali būti: a) mikrotoponimas (žinomas tik tos vietovės gyventojams, dažniausiai dar nelabai seniai kilęs iš apeliatyvo, taigi palyginti naujas), b) gyvenamosios vietos vardas, c) upės ar ežero vardas (pastarieji vardai dažniausiai kur kas senesni už mikrotoponimus).

a) Prielinksnis + mikrotoponimas:

Añt Beviršės l. – *Beviršės kálnas* kl. Rud, *Añt Dadõtko* l. – *Dadõtkas* l. Mrc (*dadõtkas* sl. „pridėtinis rėžis"), *Añt Klõnio* l. – *Klõnis* pv. Drsk, *Añt Kũdros* mš. – *Kũdra* l., pv. Rud, *Añt Lisanõrų* l. – *Lisanõrai* kl. Mrk (*lisa nora* lenk. „lapės urvas"),

[3] Gal būt, į vietovardžių *Pàs Gẽnio ẽžią*, *Pàs Karãliaus krỹžių*, *Pàs Karalienės ẽžią*, *Pàs Kìškio pievẽlę* sudėtį įeina pavardės (*Genỹs*, *Karãlius*, *Karalienė*, *Kìškis*). Tada šiuos vietovardžius reikėtų skirti toponiminių vietovardžių trečiąjai grupės c pogrupiui (žr. p. 249).

Añt Pãgiraičio l., mš. – *Pagiraitỹs* l. Vrn, *Añt Prũdo* mš. – *Prũdas* l. Vrn, *Añt Ravų* l. – *Ravaĩ* gr. Mrk, *Añt Siaurùkų* 2 l. – *Siaurùkai* pv. Drsk, *Añt Skìdulio* l. – *Skidulỹs* pv. Rod, *Añt Šiekštos* bl., pv. – *Šiekšta* l. Drsk, *Añt Venčiškės* mš. – *Venčiškė* bl., l. Vrn, *Añt Vidutìnės* l. – *Vidutìnė* pv. Vrn;

Pař Laňką pv. – *Lankà* l., pv., Drsk, *Pař Pilẽlę* l. – *Pilẽlė* kl. Lkm;

Pàs Ãstravą pv. – *Ãstravas* l., mš. Mrc (остров rus. „sala; proskyna"), *Pàs Áukštoją* l. – *Aukštója* kl. Mrc, *Pàs Balẽlę* l. – *Balẽlė*, rst. Mrc, Mrk, *Pàs Brãdą* l. – *Brãdas* gr. Mrc, *Pàs Bradẽlį* mš. – *Bradẽlis* gn. Mrc, *Pàs Bradẽlį* l. – *Bradẽlis* pv. Rud, *Pàs Daržẽlį* pv. – *Daržẽlis* l. Mrk, *Pàs Darželiùs* l. – *Daržẽliai* pv. Drsk, *Pàs Gìliąją* 2 l. – *Giliójі* bl. Mrc, *Pàs Giráitę* || *Pagiraitỹs* l. – *Giráitė* pv. Mrc, *Pàs Grabẽlę* ež. dalis – *Grabẽlė* l. Mrc, *Pàs Ilgùlį* || *Ilgùlis* mš. – *Ilgùlis* pv. Mrc, *Pàs Kemsìnę* l., pv. – *Kemsìnė* bl. Mrc, *Pàs Kùpstinę* l. – *Kùpstinė* pv. Mrc, *Pàs Merkỹklą* l. – *Merkyklà* bl. Mrc, *Pàs Pérkasą* l. – *Pérkasas* kr. Mrc. *Pàs Prūdãlį* l. – *Prūdãlis* kd. Plt, *Pàs Raĩstą* l. – *Raĩstas* gn. Rud, *Pàs Raisteliùs* l. – *Raistẽliai* l. Mrc, *Pàs Raistẽlį* l. – *Raistẽlis* bl. Mrc, *Pàs Sodẽlį* l. – *Sodẽlis* kr. Vrn, *Pàs Stùburį* l. – *Stuburỹs* l. Vrn, *Pàs Trãką* l. – *Trãkas* mš. Mrc, *Pàs Varyklàs* ež. dalis – *Varỹklos* sm. Mrc;

Põ Pylõs įl. – *Pylà* kel. Plt;

Põ Aukštúoju pv. – *Aukštàsis* kl. Lzd, *Põ Daržẽliais* l. – *Daržẽliai* mš. Dkšt, *Põ Dubóju* l. – *Dubójus* mš. Rod, *Põ Dundekliù* l. – *Dundẽklis* mš. Rod, *Põ Grumtù* l., pv. – *Grumtas* l. Rod (*grumtas* „sudžiūvęs žemės gabalas"), *Põ Karklýnais* ež. dalis – *Karklýnai* l. Vrn, *Põ Keĩčiuliu* l. – *Keĩčiulis* mš. Rod (gal *Keĩčiulis* pav.?), *Põ Kvaĩnyku* l. – *Kvaĩnykas* mš., pv. Rod, *Põ Liũline* l. – *Liũlinė* l. Švnč, *Põ Paliňkele* l. – *Paliňkelė* bl. Mrk, *Põ Persẽdom* l. – *Persẽda* (?) l. Dkšt, *Põ Plỹtnyčia* pv. – *Plỹtnyčia* kl. Mrk, *Põ Sangavinė* l. – *Sangavinė* kd. Rod, *Põ Šilaĩs* l. – *Šilaĩ* mš. Mrc;

Priẽ Gìliajai l. – *Giliója* bl. Dkšt, *Priẽ Majãkui* l. – *Majãkas* kl. Dkšt;

Àž Platẽlio l. – *Platẽlis* ež. dalis Dkšt;

Ùž Aviliùko l. – *Aviliùkas* l. Drsk, *Ùž Bãlos* l. – *Balà* pv. Drsk, Mrc, *Ùž Duobẽlių* l. – *Duobẽlės* l. Vrn, *Ùž Eglyniùko* gn. – *Eglyniùkas* gn. Grnk, *Ùž Grabélkos* l. – *Grabélka* mš. Mrc, *Ùž Klaňpės* l. – *Klaňpė* bl. Mrc, *Ùž Líesiškės* l. – *Líesiškė* l. Drsk, *Ùž Merkỹklos* l. – *Merkyklà* bl. Mrc, *Ùž Pievẽlių* l. – *Pievẽlės* rst. Mrc, *Ùž Raĩsto* l. – *Raĩstas* pv. Mrc, *Ùž Šilẽlio* l., mš. – *Šilẽlis* l. Rud.

Neaišku, ar čia galima priskirti vietovardžius *Añt Pačiãšo* l. ir *Priẽ Pačiãšo* l. – *Pačiãšas* gn. Tj, nes *Pačiãšas*, gal būt, yra pavardė, ir tada šiuos vietovardžius tektų laikyti antroponiminiais.

Grupelei vietovardžių atitikmenų (neprielinksninių vietovardžių) nerasta, tačiau galima manyti, kad jie buvo arba tebėra, tik dar neužrašyti ir nepatekę į kartoteką. Štai tie vietovardžiai:

Añt Aukštūjų l. Vrn, *Añt Plačiūjų* || *Plãčiosios* l. Mrc, *Añt Platùkio* l. Rod, *Añt Platùlių* || *Platùliai* l. Mrk;

Pãr Kastìnį l. Ktk, *Pař Šáltąją* šlt. Lkm;

Põ Drumìtiškėm rst. Ign, *Põ Pakalninėm* įl. Ign, *Põ Raudonučiù* l., pv. Dkšt, *Põ Želtaĩsiais* pv. Km.

Įdomu tai, kad daugumos šių vietovardžių antrasis komponentas yra sudaiktavardėjęs būdvardis. Panašus reiškinys sutinkamas ir baltarusių toponimikoje[4].

b) Prielinksnis + gyvenamosios vietos vardas:

Añt Vaštakū pv. – *Vaštakaĩ* k. Km;

Į Dùbą l. – *Dùbas* k. Mrc;

Põ Anùliškėm l. – *Anùliškės* k. Šlčn, *Põ Dailìdėm* ež. dalis – *Dailìdės* k. Dkšt, *Põ Dubìniais* pv. – *Dubìniai* k. Rod, *Põ Dubininkù* l. – *Dubiniñkas* k. Mrc, *Põ Grìbaša* kl., mš. – *Grìbaša* k. Rud, *Põ Krokšliù* l. – *Krokšlỹs* k. Rud, *Põ Lavysaĩs* (?) ež. dalis – *Lavýsas* k. Vrn, *Põ Lỹnežeriu* l., mš. – *Lỹnežeris* k. Rud, *Põ Márgiais* l. – *Márgiai* k. Rud, *Põ Miliaũtiške* ež. dalis – *Miliaũtiškė* k. Dkšt, *Põ Misiū́nais* pv. – *Misiū́nai* k. Švnč, *Põ Petùkais* kr. – *Petùkai* k. Dkšt, *Põ Prūtelė* bl. – *Prūtėlė* vk. Dkšt, *Põ Rudnià* l. – *Rudnià* k., *Põ Skireĩkiais* l. – *Skireĩkiai* dv. Rod, *Põ Stoniū́nais* mš. – *Stoniū́nai* vk. Rud, *Põ Špókiškiu* bl. – *Špókiškis* k. Km, *Põ Ūtà* mš. – *Ūtà* k. Rud, *Põ Valašìnais* l. – *Valašìnai* k. Tj;

Priẽ Šlavėnų l. – *Šlavėnai* k. An;

Priẽ Bimbìriais pv. – *Bimbìriai* k. Mlt;

Ažù Dainavõs pv. – *Dainavà* k. Dv;

Ùž Valašìnų l. – *Valašìnai* k. Tj.

c) Prielinksnis + upės arba ežero vardas:

Añt Kuĩsio l. – *Kuĩsis* upl. Šv, *Añt Tìtno* l., pv. – *Tìtnas* ež. Rud;

Į Grūdą l. – *Grūdà* up. Mrc;

Pàs Bieliùką l. – *Bieliùkas* ež. Rud, *Pàs Dumblẽlį* l. – *Dumblẽlis* ež. Rud, *Pàs Dumblį* l. – *Dumblis* ež. Rud, *Pàs Ìlgį* mš. – *Ìlgis* ež. Vrn, *Pàs Ìšrūginį* l. – *Ìšrūginis* ež. Rud, *Pàs Malìnį* l. – *Malìnis* ež. Rud, *Pàs Plaušìnį* l. – *Plaušìnis* ež. Vrn, *Pàs Ūlą* l. – *Ūlà* up. Rud, *Pàs Versmìnį* l. – *Versmìnis* ež. Vrn;

Põ Kuĩsio pv. – *Kuĩsis* upl. Šv, *Põ Viešnãlio* ež. dalis – *Viešnãlis* ež. Plt;

Põ Bradù l., pv. – *Brãdas* upl. Rud, *Põ Žirnajà* pv. – *Žirnajà* up. Pbs;

Ùž Brãdo l. – *Brãdas* upl. Rud, *Ùž Dumblẽlio* mš. – *Dumblẽlis* ež. Rud, *Ùž Odmeñs* l. – *Odmuõ* up. Vn.

2. Antrąją toponiminių vietovardžių grupę sudaro prielinksniai su sudurtiniais vietovardžiais:

Añt Sùlatakio l. – *Sùlatakis* l. Mrc;

Paĩ Sausaviršę l. – *Sausaviršė* m. Drsk;

Pàs Dvilỹpę gn. – *Dvilỹpė* m. Mrc, *Pàs Krãkiabalę* mš. – *Krãkiabalė* bl. Mrk, *Pàs Saũsupį* l., mš. – *Saũsupis* upl. Vrn, *Pàs Skeřsbalę* l. – *Skeřsbalė* bl. Mrc, *Pàs Švėdabalę* pv. – *Švėdabalės* (?) bl. Mrc;

Põ Júodupio ež. dalis – *Júodupis* upl. Plt, *Põ Rõspelkio* įl. – *Rõspelkis* pl. Plt;

Põ Bėržaragiu mš. – *Bėržaragis* ež. sekluma Lkm, *Põ Júodeglyniu* ež. dalis – *Júodeglynis* mš. dalis Plt, *Põ Pėtrakalniu* l. – *Pėtrakalnis* kl. Mrk, *Põ Sausaviršė* l. – *Sausaviršė* m. Drsk, *Põ Ubãgsale* ež. dalis – *Ubãgsalė* sala Plt;

Tiẽs Mólduobiu up. vingis – *Mólduobis* dauba Vn;

Ažù Senãtiltės upl. pakrantė – *Senãtiltė* upl. Lkm.

---

[4] А. М. Прищепчик, Микротопонимы типа За рака, Зарака, Зарэчча, kn.: Конференция по топонимике Северо-западной зоны СССР (Тезисы докладов и сообщений), Рига, 1966, p. 137.

Vietovardžiams *Pař Šakarvietę* l. Ktk ir *Põ Pìliakalniu* l. Lkm neprielinksninių atitikmenų nerasta (jie, gal būt, arba jau pamiršti, arba dar neužrašyti).

Peržvelgę šių prielinksnių vietovardžių antruosius komponentus, matome, kad tai daugiausia mikrotoponimai (*Sùlatakis* l, *Sausavìršė* m., *Krãkiabalė* bl. ir t.t.). Pasitaiko ir smulkesnių upelių vardų: *Saũsupis*, *Júodupis*, *Senãtiltė*.

3. Trečiąją toponiminių vietovardžių grupę sudaro prielinksniai su sudėtiniais vietovardžiais, kurių skirtini trys pogrupiai.

a) Prielinksnis+vardininkinis vietovardis:

Añt Aukštõs rievõs mš. – *Áukštos riẽvos* kl. Mrc, *Añt Báltojo smẽlio* mš. – *Báltas smėlỹs* l. Lkm;

Pař Áukštąją balẽlę l. – *Aukštója balẽlė* pv. Ktk, *Pař Žẽmąją balẽlę* l. – *Žemója balẽlė* pv. Ktk;

Pàs Báltą kalnẽlį l. – *Báltas kalnẽlis* kl. Mrk;

Põ Báltu kálnu mš. – *Báltas kálnas* kl. Vrn, *Põ Pãkamantiniu tilteliù* l. – *Pãkamantinis tiltẽlis* tl. Dkšt, *Põ Spãliniu tilteliù* l. – *Spãlinis tiltẽlis* tl. Dkšt, *Põ Šventù Jõnu* l. – *Šveñtas Jõnas* || *Šveñto Jõno upẽlis* up. Vb, *Põ Vidutiniù tilteliù* l. – *Vidutìnis tiltẽlis* tl. Dkšt;

Priẽ Šveñto Jõno pv., bl. – **Šveñtas Jõnas* Ign (atitikmens nerasta; tai arba upelis, arba kryžius);

Už Baltõs Ánčios mš. – *Baltóji Ánčia* up. Kpč.

Vietovardžiui *Apiẽ Spãlinį tìltą* bl. Dkšt neprielinksninio atitikmens nerasta.

b) Prielinksnis+kilmininkinis vietovardis, kurio pirmasis komponentas – daiktavardis:

Añt Bãlos laukų mš. – *Bãlos laukaĩ* l. Mrc;

Pàs Gudų balẽlę l. – *Gudų balẽlė* bl. Mrk, *Pàs Ožkų bradẽlį* l. – *Ožkų bradẽlis* br. Mrk, *Pàs Žỹdo tìltą* bl. – *Žỹdo tìltas* l., pv. Rud, *Pàs Žvìrgždžių bãlą* l. – *Žvìrgždžių balà* bl. Mrk;

Põ Ąžuolo kélmu ež. dalis, pv. – *Ąžuolo kélmas* l. Dkšt, *Põ Kùnigo upė* pv. – *Kùnigo ùpė* ež. dalis Plt, *Po Pỹlių pélke* l. – *Pỹlių pélkė* pv. Plt (*pỹlė* „antis"), *Põ Pušẽlių kálnu* rst. – *Pušẽlių kálnas* kl. Dgč, *Põ Raudų kálnu* pl. – *Raudų kálnas* kl. Plt, *Põ Sidãbro vìngiu* ež. dalis – *Sidãbro vìngis* įl. Plt, *Põ Žỹdo pẽčium* l. – *Žỹdo pẽčius* l. Drsk;

Priẽ Vidùmiškio rẽvo l. – *Vidùmiškio rẽvas* gr. Vp;

Až Duobių kálno pv. – *Duobių kálnas* kl. Dkšt.

c) Prielinksnis+kilmininkinis vietovardis, kurio pirmasis komponentas – asmenvardis, gyvenamosios vietos vardas arba upės ar ežero vardas:

Añt Bandziùko laũko l., pv. – *Bandziùkas* pav. Mrc, *Añt Bõro pirkáitės* l. – *Bõras* pav. ar prav. Vrn, *Añt Česų kálno* l. – *Česaĩ* || *Česùkai* k. Mrk, *Añt Klìmšos kampẽlio* l. – *Klìmša* pav. ar prav. Mrc, *Añt Labõno degìmo* l. – *Labõnas* pav. Mrc, *Añt Narkū́nų kẽlio* l., pv. – *Narkū́nai* k. Km;

Pař Kisiẽliaus obelẽlę rst. – *Kisiẽlius* pav. Lel, *Pař Mìnkos pirkẽlę* bl., l. – *Mìnka* pav. Dkšt, *Pař Navìko pùšį* l. – *Navìkas* pav. Lkm;

Pàs Adõmo ravẽlį pv. – *Adõmas* v. Mrk, *Pàs Dubiniñko kẽlią* l. – *Dubiniñkas* k. Mrc, *Pàs Kaniavõs pievas* l., pv. – *Kaniavà* k. Rud, *Pàs Kuřpiko liẽptą* l. – *Kuřpikas* pav. Mrc, *Pàs Likõčių kẽlią* 2 l. – *Likõčiai* k. Mrc, *Pàs Liõlio raĩstą* l. – *Liolỹs* pav. Rud, *Pàs Mašnýčių kẽlią* gryb. – *Mašnýčios* k. Drsk, *Pàs Ma-*

žõno bãlą gn. – *Mažõnas* pav. Mrc, *Pàs Merkinės kẽlią* l. – *Merkìnė* k. Drsk, *Pàs Mìliaus bognẽlį* l. – *Mìlius* pav. Mrc, *Pàs Norùlių kẽlią* l. – *Norùliai* k. Mrk, *Pàs Pãūlių tìltą* pv. – *Pãūliai* k. Vrn, *Pàs Petẽškos drẽvę* l. – *Petẽškà* pav. Vrn, *Pàs Raudõnio bãlą* mš. – *Raudõnis* pav. Mrk, *Pàs Svirneliū dařžą* l. – *Svirneliaĩ*, k. dalis (*Svirnẽlis* pav.) Vrn, *Pàs Viecíūnų kẽlią* gryb. – *Viecíūnai* k. Drsk, *Pàs Žiūrū̃ tìltą* mš. – *Žiūraĩ* k. Vrn;

Põ Almìno ùpės įl. – *Almìno ùpė* upl. (*Almìnas* pav.) Plt, *Põ Pálšio lankãlės* įl. – *Palšys* pav. Plt;

Põ Báltuvienės daržù ež. pakrantė – *Báltuvienė* pav. Lkm, *Põ Bẽržoro galù* ež. dalis – *Bẽržoras* ež. Plt, *Põ Eidùkopèlke* ež. dalis – *Eidùkas* pav. Plt, *Põ Jãkumo upaliù* įl. – *Jãkumo upãlis* upl. (*Jãkumas* pav.) Plt, *Põ Jõselio pélke* ež. dalis – *Jõselis* pav. ar v. Plt, *Põ Jurčiaus upė* || *Jurčiaus ùpė* ež. dalis – *Jurčius* pav. Plt, *Põ Náivos balà* pl. – *Náiva* pav. Vp, *Põ Strazdū̃ pirčià* ež. pakrantė – *Strãzdas* pav. Lkm;

Priẽ Grìnio kélmo pv. – *Grìnis*, *Grinỹs* pav. Dkšt, *Priẽ Skineĩkių tìlto* pv. – *Skineĩkiai* k. Ds, *Priẽ Šveikáutiškių gronỹčios* gn. – *Šveikáutiškiai* k. (*gronỹčià* „siena, riba") Tj;

Priẽ Báltakienės šùlniui l. – *Báltakienė* pav. Dkšt.

Sunku nustatyti, į kurį pogrupį reikėtų skirti vietovardžius *Pàs Stambìnės brãdą* l. – *Stambìnė* bl. Mrk, *Pàs Starìnos brãdą* pv. – *Starinà* l., pv. Mrc, *Pàs Veřtamedžio kálną* mš. – *Veřtamedžio kálnas* kl. Drsk, *Pàs Vijūninės kẽlią* gryb. – *Vijūninė* bl. Drsk. Čia su prielinksniais eina kilmininkiniai vietovardžiai, kurių pirmaisiais komponentais yra sudaiktavardėję būdvardžiai *Stambìnė*, *Vijūninė*, etimologiškai ne visai aiškus žodis *Starinà* (rus. старина „senovė; senis, -ė"; tai gali būti ir pavardė) ir daiktavardis *veřtamedis*, kurį galime laikyti apeliatyvu.

III. Antroponiminiai prielinksniniai toponimai yra padaryti iš prielinksnio ir asmenvardžio (pavardės, vardo ar pravardės):

Añt Baškiriaus l. Mrc – plg. *Baškiẽrius* pav., *Añt Mataušùko* pv. – *Mataušùkas* v. Drsk;

Pàs Mažõną l. – *Mažõnas* pav. Mrc, *Pàs Piùrkų* eiguva – *Piùrkus* pav. Mrc;

Põ Jõno ež. dalis – *Jõnas* v. Plt, *Põ Kvẽdaro* (?) pv. – *Kvẽdaras* pav. Jž;

Põ Báltakiu l. – *Báltakis* pav. Lel, *Põ Baltrimù* pv. – *Baltrìmas* pav. Mrk, *Põ Bukauskaĩs* mš. – *Bukáuskas* pav. Švnč, *Põ Dùnda* pv. – *Dùnda* pav. Dgl, *Põ Garbačiáusku* pv. – *Garbačiáuskas* pav. Dkšt, *Põ Girčiù* pv. – *Girčỹs* pav. Antz, *Põ Jõniu* ež. dalis – *Jõnis* v. Dkšt, *Põ Jonukù* sietuva – *Jonùkas* v. Vn, *Põ Jùrša* l., rst. – *Jùrša* pav. Ktk, *Põ Kálvėnais* l. – *Kálvėnas* pav. Dkšt, *Põ Karosù* l. – *Karõsas* pav. Lel, *Põ Krankliaĩs* l. – *Kranklỹs* pav. ar prav. Rud, *Põ Kurõnais* l. – *Kurõnas* pav. Dkšt, *Põ Mìrinu* l. – *Mìrinas* pav. Dkšt, *Põ Rukšẽnu* slėnis – *Rukšẽnas* pav. Ign, *Põ Tū́zu* l. – *Tū́zas* pav. Ign, *Põ Vãnagu* mš. – *Vãnagas* pav. Kš;

Priẽ Mykoliū́no gn. – *Mykoliū́nas* pav. Tj;

Ùž Adámkės pv. – *Adámkė* v. ar prav. Mrc, *Ùž Benedõko* l. – *Benedõkas* v. Tj, *Ùž Dvareckū̃* l. – *Dvarẽckas* pav. Vrn, *Ùž Kalpõko* l. – *Kalpõkas* pav. Mrc, *Ùž Trajãno* l. – *Trajãnas* v. ar pav. Mrc.

Sunku nustatyti, kuriam tipui – antroponiminiams ar apeliatyviniams – priskirtini vietovardžiai *Pař Gráužą* pv. Dgč ir *Pař Žilvìtį* pv. Dgč. Čia antrąjį komponentą sudaro arba apeliatyvai *gráužas* ir *žilvìtis* arba pavardės *Gráuža* (*Gráužas*) ir *Žilvìtis*.

IV. Be pateiktųjų prielinksninių vietovardžių, dar yra grupelė tokių, kurie savo daryba kiek skiriasi. Čia kartu su prielinksniniu toponimu pasakomas ir objekto nomenklatūrinis terminas (kalnas, kelias, pieva, raistas ir t.t.). Kai kuriems jų galima rasti atitikmenis – toponimus arba antroponimus:

Añt takū̃ kálnas kl. Žmt;

Apiẽ bãlą prūdẽlis kd. Lzd;

Į̃ Gaiveniùs kẽlias kel. – *Gaivẽniai* k. Tj, *Į̃ Riñgį dirvẽlės* l. – *Ringỹs* up. Vžns, *Į̃ viẽškelį kẽlias* kel. Tj;

Pãlei pridotkùs šniū̃ras l. Tj;

Põ eglè balà pv. Slk, *Põ júodalksniais balà* bl. Km, *Põ Skrebū̃nu pasódė* l. – *Skrebū̃nas* pav. An, *Põ srovè akmuõ* akm. Erž, *Põ Valašìnais šniū̃ras* l. – *Valašìnai* k. Tj, *Põ Zemlénsku raistẽlis* rst. – *Zemlénskas* pav. Glv;

Priẽ krỹžiaus pievýtė pv. Blnk, *Priẽ krỹžiaus raistẽlis* rst. An, *Priẽ Šveñto Jõno liẽptas* lp. – *Šveñto Jõno upẽlis* upl. Tj;

Àž upẽlių krū̃mas kr. Lel;

Ùž bãlos dařžas l., pv, Mrc, *Ùž Kãrolio laũkas* l. – *Kãrolis* v. Plt, *Ùž Kulìnės laũkas* pv. – *Kulìnė* pv. Vrn, *Ùž sõdno dirvà* l. Plt.

Daugumas tokių vietovardžių yra mažiau toponimizuoti ir panašūs į paprastus žodžių junginius, bet, kadangi jie pastoviai vartojami tam tikriems objektams pavadinti, juos skiriame prie vietovardžių.

Iš viso prielinksninių vietovardžių dabar žinoma apie 750. Straipsnyje jų suminėta 730. Didžiausią prielinksninių vietovardžių dalį sudaro apeliatyviniai (422), mažesnę – toponiminiai (207), toliau eina antroponiminiai (30). Atsižvelgiant į tai, kad ne visi prielinksniniai vietovardžiai turi neprielinksninius atitikmenis, kai kurių vietovardžių priskyrimas tam tikram tipui yra sąlyginis.

Daugiausia prielinksninių vietovardžių padaryta su prielinksniu *põ* – 257, toliau eina *pàs* – 180, *ùž(ù)* – 85, *až(ù)* – 23, *añt* – 85, *pař* (pàs reikšme) – 43, *priẽ* – 41, *į̃* – 6, *tiẽs* – 3, *apiẽ* – 2, *pagal̃* – 2, *prõ* – 2, *pãlei* – 1.

Prielinksnių vartojimas prielinksniniuose vietovardžiuose atspindi vienos ar kitos tarmės bendruosius prielinksnių vartojimo dėsnius. Pavyzdžiui, pasitaiko *põ* su kilmininku apytikrės vietos reikšme: *Põ liẽpos* ež. dalis, *Põ mélnyčios* l., pv., *Põ pušãlės* ež. dalis, *Põ vyšnãlių* ež. dalis, *Põ Didžiõsios salãlės* ež. dalis, *Põ Pylõs* įl. (visi pavyzdžiai iš Plãtelių). Rytų Lietuvoje *priẽ* vartojamas su naudininku: *Priẽ aviliám* l. Ign, *Priẽ kařklui* pv. Dkšt, *Priẽ žvyriùkui* pv. Žmt. Pasitaiko *priẽ* su įnagininku: *Priẽ Bimbìriais* l. Mlt.

Kadangi ne visi prielinksniniai vietovardžiai dėl aukščiau minėtos priežasties yra surinkti, galima susidaryti tik apytikrį jų paplitimo vaizdą. Straipsnyje nagrinėtieji prielinksniniai vietovardžiai daugiausia užrašyti Nėmuno ir Meřkio tarpupyje, Rytų Lietuvoje (į rytus ir šiaurę nuo linijos Rõkiškis, Kamajaĩ, Anykščiaĩ, Taujėnai, Ukmergė, Pabradė) ir Žemaičiuose (Plãteliai, Kařtena, Gargždaĩ, Švėkšna).

Daugiausia prielinksninių vietovardžių su *añt* (remiantis dabar turimais duomenimis) yra užrašyta tarp Nẽmuno ir Meřkio, o atskiri vietovardžiai – Rõkiškio rajone, Taujẽnų, Lyduõkių (Ukmergẽs r.), Kirdeĩkių (Utenõs r.), Dũkšto, Švenčioniũ apylinkėse. Vietovardžių su prielinksniu *añt* taip pat pasitaiko Žemaičiuose – Plãtelių (Plùngės r.), Gargždũ, Rimkũ (Klaĩpėdos r.), Švẽkšnos (Šilùtės r.), Príekulės, Šilùtės, Pagẽgių apylinkėse.

Prielinksniniai vietovardžiai su *pař* vartojami Rytų Lietuvoje (kur vietoje prielinksnio *pàs* vartojamas *pař*). Be to, jų dar užrašyta Merkìnės ir Rãtnyčios apylinkėse (Varėnõs r.).

Daugiausia vietovardžių su *pàs* užrašyta Nẽmuno ir Meřkio tarpupyje. Po vieną tokį vietovardį užfiksuota Antãzavės apyl. (Zarasũ r.) ir Plãteliuose.

Daugumas vietovardžių su *põ* užrašyta Nẽmuno ir Meřkio tarpupyje ir plote, kurio riba vakaruose – Mošk̃ėnai (Rõkiškio r.), Svėdasaĩ, Taujẽnai, Kulvà (Jonavõs r.), pietuose – Gélvonai (Širvintũ r.), Šìrvintos, Jõniškis (Molėtų r.), Šutaĩ (Švenčioniũ r.). Per 30 toponimų su *põ* užfiksuota Plãteliuose; tai ežero dalių pavadinimai. Vienas kitas toks toponimas užrašytas ir kitose vietose: Kaišiadoriũ, Krúonio, Palõmenės (Kaišiadoriũ r.), Šveñtežerio (Lazdìjų r.), Eřžvilko (Jùrbarko r.), Švẽkšnos, Vainùto (Šilùtės r.), Pãramočio (Telšiũ r.) apylinkėse.

Įdomu tai, kad ir Baltarusijos šiaurėje gausu vietovardžių su prielinksniu *пад*, atitinkančiu lietuvių *põ*. Turimais duomenimis Lietuvoje produktyviausi vietovardžių daryboje yra *põ* ir *pàs*, Baltarusijos šiaurėje – *пад* (*põ*) ir *за* (*ùž*). Baltarusijoje vietovardžių su пад užfiksuota tik dešiniajame Nemuno krante[5]. Galima manyti, kad baltarusiškųjų ir lietuviškųjų vietovardžių su *пад* ir *põ* arealas kitados buvo dešiniajame Nẽmuno krante.

Vietovardžiai su *priẽ* randami į pietus nuo Dusetũ, Raguvõs (Pãnevėžio r.), į šiaurę nuo Jonavõs, Gélvonų, Molėtų, Švenčioniũ. Po vieną tokį vietovardį užfiksuota Merkìnės, Šiaulėnų, Gargždũ apylinkėse, 4 vietovardžiai – Plãtelių apylinkėje.

Daugiausia vietovardžių su *ùž*(*ù*) užrašyta Nẽmuno – Meřkio tarpupyje (kaip jau buvo minėta, ir Baltarusijos šiaurėje gausu vietovardžių su *за*.) Po vieną tokį vietovardį užrašyta Kãpčiamiesčio apyl. (Lazdìjų r.), tarp Griñkiškio (Radvìliškio r.) ir Krãkių (Kėdáinių r.), netoli Vainùto, Šiaudìnėje (Akmẽnės r.), 2 – Plãtelių apyl., 7 – į šiaurę nuo Dievẽniškių (Eĩšiškių r.).

Vietovardžiai su *àž*(*ù*) užrašyti Rytų Lietuvoje tarp Troškũnų (Anykščiũ r.), Taujẽnų, Molėtų, Dubingiũ, Mielagẽnų (Švenčioniũ r.).

Kaip matome, keturių prielinksnių (*põ*, *pàs*, *añt*, *ùž*(*ù*) darinių daugiausia užrašyta Nẽmuno ir Meřkio tarpupyje. Iš viso šitoje teritorijoje užfiksuota apie 300 prielinksninių vietovardžių, t.y. mažesnė pusė visų dabar žinomų prielinksninių vietovardžių. Prielinksniniai vietovardžiai yra būdinga Nẽmuno ir Meřkio tarpupio vardyno ypatybė.

Prielinksninių vietovardžių yra užrašyta ir lietuvių gyvenamose Baltarusijos TSR vietose: 8 vietovardžiai su *põ* ir 3 su *añt* Pelesojè (Ródūnios r.), po 1 vietovardį su *põ* Dubìniuose, Smilgìniuose, Kargauduosè (Ródūnios r.), Pasalyjè (Jū-

[5] А. М. Прищепчик, Микротопонимы типа За рака, Зарака, Зарэчча, kn.: Конференция по топонимике Северо-западной зоны СССР (Тезисы докладов и сообщений), Рига, 1966, p. 139.

rótiškių r.), Žiguosė (Varenãvo r.) ir Puzėnuose (Breslaujõs r.), 1 vietovardis su *añt* Vigonysė (Ródūnios r.).

Prielinksninių vietovardžių pasitaiko ir rusų kalboje. O. A. Kupčinskis[6], remdamasis archyviniais duomenimis ir kartotekomis, konstatuoja, kad rusų kalboje kadaise gausius prielinksninius vietovardžius linkstama versti paprastaisiais arba sudėtiniais (vardininkiniais arba kilmininkiniais). Dėl to prielinksninių vietovardžių procentas, lyginant su praėjusių šimtmečių duomenimis, pastebimai mažėja.

Panaši tendencija yra ir lietuvių kalboje. Prielinksniniai vietovardžiai virsta vardininkiniais arba kilmininkiniais. Užfiksuota atvejų, kai tai pačiai vietai vadinti šalia prielinksninio vietovardžio vartojamas ir priešdėlinis, pvz.: *Põ klẽštaru* || *Pakleštarẽ* l., pv. (*Viecíūnai* Drsk), *Pàs Giraĩtę* || *Pagiraitỹs* l. (*Piesčiaĩ* Mrc), *Põ vìnkšna* || *Pavinkšnỹs* l. (*Bačkónys* Žž). Dažnesni atvejai, kai ta pati vieta vadinama prielinksniniu ir neprielinksniniu vardu, pvz.: *Añt Plačiūjų* || *Plãčiosios* l. (Šklẽriai Mrc), *Añt Platùlių* || *Platùliai* l. (Česaĩ Mrk), *Pàs brastàs* || *Brãstos* l., pv. (Daržẽliai Mrc), *Pàs Ilgùlį* || *Ilgùlis* mš. (Daržinẽlės Mrc), *Pàs šulnẽlį* || *Šulnẽlis* pv. (Daržẽliai Mrc), *Pàs epušýną* || *Epušýnas* l. (*Piesčiaĩ* Mrc) ir kt. Šie paraleliniai vardai rodo, kad, laikui bėgant, prielinksninių vietovardžių formas gali išstumti neprielinksninės.

ПРЕДЛОЖНЫЕ ТОПОНИМЫ

З. РАБАЧЯУСКАЙТЕ

Резюме

В статье рассматриваются предложные топонимы, т.е. названия типа предлог + апеллятив, топоним или антропоним.

Структурная схема предложных топонимов следующая:

I. Апеллятивные:
   1. Предлог + простой апеллятив;
   2. Предлог + сложный апеллятив.

II. Топонимические:
   1. Предлог + простой топоним:
   а) предлог + микротопоним,
   б) предлог + название населённого пункта,
   в) предлог + названии реки или озера;
   2. Предлог + сложный топоним;
   3. Предлог + составной топоним:
   а) предлог + составной номинативный топоним,
   б) предлог + генетивный топоним, первый компонент которого – нарицательное существительное,
   в) предлог + генетивный топоним, первый компонент которого – антропоним, название населённого пункта или реки, озера.

---

[6] О. А. Купчинский, Изменения словообразовательной структуры микротопонимии, кn.: Изучение географических названий, „Мысль“, 1966, p. 122.

III. Антропонимические.

IV. Предложный топоним + номенклатурный термин.

В статье по данной схеме рассмотрено 730 предложных топонимов. Самую большую группу составляют апеллятивные топонимы (422). К топонимической группе относятся 207 предложных топонимов и к антропонимической – 30. Некоторые предложные топонимы к тому или иному типу можно относить только более или менее релятивно.

В образовании предложных топонимов наиболее продуктивным является предлог *põ* – 257 топонимов, далее следуют *pàs* – 180, *ùž(ù)* – 85, *àž(ù)* – 23, *añt* – 85, *pañ* (в значении *pàs*) – 43, *priẽ* – 41, *ĩ* – 6, *tiẽs* – 3, *apiẽ* – 2, *pagal̃* – 2, *prõ* – 2, *pãlei* – 1.

Предлоги в предложных топонимах употребляются в соответствии с нормами данного говора.

Рассмотренные предложные топонимы встречаются в междуречье Нямунаса и Мяркиса, в Восточной Литве и Жямайтии. Около 300 предложных топонимов записано между реками Нямунас и Мяркис. Около 20 таких топонимов записано в литовских деревнях на территории Белорусской ССР.

В литовской (как и в русской) топонимии существует тенденция предложные топонимы заменять номинативными. Об этом свидетельствуют параллельные названия типа *Põ klẽštaru* || *Pakleštarẽ* поле, луг (Вецюнай, Варенский р-он), *Pàs šulnẽlį* || *Šulnẽlis* луг (Даржяляй, Варенский р-он).